

Universitätsbibliothek Wuppertal

Epistolæ obscurorum virorum

cvm inlvstrantibvs adversariisqve scriptis

Textvs

Hutten, Ulrich von

Lipsiæ, 1864

Brief von Ortwinus Gratius an Johannes Inghewinkel

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-976](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-976)

pseudo Christianis, tam execrabiles sunt effusæ epistolæ, quos ego laudare non debui, quum sacrosancta sedes apostolica iniquitatis eos filios esse decreverit. Vale, lector, et secundam eme Inquisitoris Apologiam, quæ nundinis fortasse nunc Septembribus exhibet in lucem, in qua admiranda quædam ac plane obstupenda contra Capnionem inuenies, cuius etiam Cabulam plenam docet esse erroribus. Colonie Anno .M.ccccc.xviii. tertio kal. Septembres. Hæc Ortwinus.

¶ *Præstantissimo atque dignissimo viro*

D. Ioanni Inghewinkel

præposito Xantensi et ecclesiæ Coloniensis archidiacono,

In urbe quoque Romana vero iusticiæ patrono

bonisque omnibus semper venerando

Ortwinus Gratius

Agrippinensis academiæ philosophus

salutem plurimam dicit, seque totum commendat.

Mouent mihi stomachum viri quidam boni, reverende domine Preposite et in Christo Iesu iugiter honorande, qui cum viginti tenuerint vocabulorum origines (ut Pici verbis paululum moderer) ita se ostentant, ita vendilant, ita circumferunt iactabundi, ut præ seipsis (maxime si Obscurorum Reuchlinistarum albo inscripti sint) non philosophos modo ac iureconsultos, verum et theologos, invictos sacræ fidei defensores, audacula falsi temeritate, pro nihilo habendos arbitrentur, ignorantes Marsilium Ficinum dicere solitum, non corticem nutrire sed medullam, et Aristotelem nobis scriptum reliquisse, Aurea fræna equum non facere meliorem. Quid, si diuersam vel theologorum vel iurisconsultorum materiam purpureis semper amicire chlamydulis, et aureis velimus inaurire brachteis? Quid, si solam semper eloquentiam, versicolorem illam deam ac plane superbam, pronus adorare, eamque incessanter, tum in scholis eorum, tum in templo Apollinis pythii, aut in monte tandem Parnaso invocare non desinam? Nonne et primum illum continuo Democritum (qui et Abderites est dictus) domi fo-

⁷ Sic finit 2.: ¶ Impressum Colonie Anno .M.ccccc.xviii. in Augusto. | Τελος. καὶ θεῷ δοξα. | finis. 2 deo gratia.

⁸ Hanc epistolam ad finem Hochstratiæ Apologiæ secundæ anno 1519. publicatæ positam, cum aptissimum Lamentationum Ortvinianarum epilogum faciat, his adiciendam esse nemo negabit. Siquis, modo sanum sinciput habeat Lamentationesque ipse legerit, ambigere posset quisquam has quove consilio scripserit, hæc epistola omnem plane dubitationem tollet.

risque, more sardinio cachinnante, et suspensis dehinc labellis carmen illud
triviale quantotius exclamantem audires,

O cecas hominum mentes, o pectora ceca?

Quidni, pater reverende? 'Ridebat' enim 'curas' ille (ut Iuvenalis ait)

5 nec non et gaudia vulgi.

Inveniuntur sepe viri eloquentes, et seclularibus dumtaxat alti litteris, qui
tantum Christo in ecclesia prosunt, quantum nobis in balneo canis. Multi
docent, quomodo hoc est quam facunde atque eleganter disserendum sit,
quid autem in loco ad bonorum omnium salutem dici conveniat, penitus igno-
10 rant, conviviis longe aptiores quam consiliis: Rabularum sibi nunc orato-
res plerique, non patronorum provinciam sumunt invectivis maxime et men-
daciis gloriantes. Complures quoque famam (ut Plinius ait), pauci con-
scientiam verentur, quæ tamen, si Augustino credimus, est mille testes, ut
Obscuros etiam Reuchlinistas, impudentissimos Antichristi præcursores le-
15 vissimosque sycophantas suorum quemque peniteat delictorum. Torrens di-
cendi copia multis, et sua mortifera est facundia, quæ et superbos interdum
et pertinaces creat. Non in lingua, sed in corde sapientiam esse Lactantii
Firmiani probat auctoritas. Quapropter qui rerum dumtaxat aspicit super-
ficiem, hoc est sola verborum ducitur pompa, præter umbras et somnia vi-
20 det nihil. Stultum est sacros ecclesiæ doctores ita coartare, ut ethnicorum
semper more loqui eos oporteat. Marsilius itaque, alter in terris Plato,
haud eodem oculo theologorum scripta legenda censuit quo poetarum et ora-
torum, cum aliud sit olfacere flores, aliud carpere poma et sugere succos.
At quorsum hæc tam multa (O et præsidium et dulce decus meum) nisi ut
25 boni omnes intelligant, non continuo barbariem esse, quam multi barbariem
clamant, et familiarem rite philosophantium orationem minime e consessu
exibendam oratorum. Sunt et eiusdem farine homines, qui ob eam quam
dixi orationis familiaritatem sacram etiam contemnunt theologiam, quam ne
de facie quidem agnoscunt, audentque et invectivis et mendaciis et cavil-
30 lationibus (ut ad obscuros iterum revertamur) rebus sese immiscere divinis,
quarum ne vocabula in scholis illorum pronunciare possent, taceo remotioris
discipline sensa intelligere. Sed in hanc insipientiam cadunt (dicit Leo
papa, et habetur .XXIII. q. III. c. Quid autem) quicumque ad cognoscen-
dam veritatem aliquo impediuntur obscuro, nec ad propheticas voces, apo-
35 stolicas litteras, evangelicas auctoritates, sed ad semetipsos (cæco captos fa-
vore) recurrunt, Et ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli
non fuerunt. Hæc ille. Resecandæ igitur putridæ carnes (ut eodem in loco
Hieronymus ait) et scabiosa ovis a caulis repellenda, ne tota domus, massa
corpus, et pecora, ardeant, corrumpantur, putrescant, et intereant. Quod

¹ sardinio sic Ortvinus.

³ Lucret. de R. N. II. 14. „O miseras hominum et c.

⁴ Iuv. sat. X. 51. ¹³ Augustino] Cf. supra p. 399.

ut opportune atque quamprimum fiat, reverendus hereticę pravitatis inquisitor, pater proculdubio pientissimus, plenusque et officii et religionis, secundam tibi dedicat Apologiam, utpote viro prestantissimo et optimo ac invincibili tandem iusticię patrono, cui perperam reniti nephas sit potius quam consilium. Huic accedit tua illa admirabilis atque ab omnibus semper laudanda, ecclesiasticis presertim in rebus animi magnitudo, singularis item modestia, summa quoque in bonos omnes benignitas, et precipua quedam vitę ac morum inter ecclesię prelatos observantia, quibus profecto ac ceteris deinde virtutibus, extra omnem aleam positis, et tibi nativa quadam probitate innatis, adeo preditus es, atque ornatus semper fuisti, ut nemo ad te accedat, qui non se felicem prope ac perbeatum arbitretur. Te igitur oro atque obsecro ut iusticię causam suscipere non dedigneris contra Reuchlinicum in hoc libro defensorem, cui cum sit Chimęre nomen, in caliginosum evanescat fumulum necesse est. Barbarus profecto est, nec sacram Inquisitoris redolet eloquentiam, id quod etiam de Ocularis speculi interprete intelligendum puto. Sed inter omnes exitialis est illa Obscurorum Reuchlinistarum secta, quę tota in expugnanda virtute posita, sub imperatore diabolo, sub vexillis eterne mortis, sub stipendiis iehenne, debacchatur adversus celum, adversus Christum et sanctos eius, ita etiam ut sacrosancta sedes apostolica iniquitatis eos filios esse decreverit. Nec dubium, quin maioribus sint ab eadem censuris plectendi, ubi plane intellexerit, intolerabilibus sese infamię notis (ut in lamentationibus nostris Obscurorum expressimus) per omnes impudentię numeros, ab eisdem non incruente viliatam. Vale, specimen ecclesię et totius Alemanię decus. Colonię ex officina nostra Quenteliana .M.cccccc.xviii. ad kal' : Octob'.

Τελοσ. και θεω δοξα.

[*Ex Iacobi Hochstrati Apologia contra dialogum
Georgio Benigno Archiepiscopo Nazareno
in causa Ioannis Reuchlin ascriptum,
quæ prodiit Coloniae Anno .M.CCCC.XVIII. in Februario.*]

Ad sanctissimum dominum nostrum
Leonem papam decimum
ac
divum Maxemilianum Imperatorem
semper augustum.

10 Beatissime pater, ac Imperator serenissime. Sapientissimus ille Salomon
non divitiis modo, verum etiam cunctis mundanis rebus abundantissimus, con- (a^b)
tuens confitensque cum reliquis hominibus se mortalem, haud alia ratione tam
sibi quam ceteris regibus perpetuum polliceri audebat regnum, nisi cum iusti-
ciam ac sapientiam diligerent, ea proculdubio dilectione quæ efficax est, verita-
15 tis assecclam habens defensionem. Ad vos itaque christianissimos mundi prin-
cipes, fidei autem subditos (etsi defensores) supplices confugimus, qui evane-
scente hoc brevi ac momentaneo regno vestro ardenti pectore desideratis sine
fine christo conregnare in cælis, quod utique vobis factu impossibile foret, de-
serta (quam tutandam suscepistis) christi fide, nimirum citra quam nullum
20 penitus est quod regificum opus aut cælo dignum facere possitis. Ad vos in-
quam reges sunt hi sermones nostri, qui nobis persuasimus sanctitatem domini
nostri papæ, maiestatem insuper imperialem non modo minime horrere, quin
potius patienter, patienter dicam, immo lubentissimo audire animo, eorum la-
tratus canum, qui pro suo et vestro domino deo latrant, qui pro christo exer-
25 cent vocem suam, quando ovili ipsius incursant lupi graves, quod sanctitati et
maiestati vestris non minus lachrymabiliter quam veridice exponere tandem
coacti sumus. Si quidem optime callentes in propriis quempiam patientem esse
iniuriis laudabile semper visum, iniurias vero dei dissimulare impium nimis. Ea
propter inquirentes nobis mala qui locuti sunt vanitates tanquam surdi non au-
30 diebamus, imprimis viros sese (haud iniuste) obscuros compellantes, qui a sede

¹ Cum ad Hochstrati utramque Apologiam contra Georgium Benignum (quem Dialogi pro Reuchlino Romæ m. Sept. a. 1517. primum editi auctorem esse Hochstratus, utut dissimulat, non ignorabat) Ortvinus passim provocet, (nam mutuum muli scabunt) ex eisdem priora quæ ad epistolas quoque O. V. pertinent, omisiss tamen ad marginem positiss sacrorum scriptorum allegationibus, Lamentationum operi subiunximus. Reuchlini ad comitem Nuenarium epistolam cur interposuerimus, nemo qui hanc adpendicem legerit, dubitabit.

apostolica per penas censurasque nullatenus coerciti triplicibus profecto turpissimis et lenocinalibus epistolis quoquo versus in nostram nequissimam infamiam (diversis temporibus) in mundum editis, silentium ab eadem sede preceptum temerarie citra omnem rationem infregerunt. Quibus tamen alia ipsorum nequissima et inchristianissima facinora magnopere in malicia prestant⁵ adversus christum, spiritum sanctum et sanctos in celo, adversus apostolicam sedem temerata, quando tunicam Iesu christi pediculosam scribunt vestem, Crucemque eius benedictam in qua redempti sumus (heu rem cogitatu indignam) permerdant, quando pro ludibrio habent spiritussancti invocari gratiam, aut dominicam meditari passionem contra insidias inimicorum, Quando imaginem¹⁰ sancti Petri blasphemant, Magorumque corpora dicere non horrent esse rusticos ex nestphalia, Quando indulgentias quoque permerdant papales, et id genus plurima nequissima. Insuper tulimus patienter iniustus debacchationes, ac non tam mordaces quam iniquos aculeos ipsius Ioannis Reuchlin, a quibus in cabula sua se temperare livore actus nequivit. Et deinde sustinimus co-¹⁵ ram deo et hominibus virum nobis iniuriosissimum (qui os maledictione plenum contra nos exercuit) nobis false ad crimen impingens, id quod (teste deo) nos latuit, nec aliquo iure aut scire aut cohibere devincti fuimus) hominem prodolor a moribus optimis spectatissimorum patriciorum Nurenbergensium (quos

a ij honestas singularis, preclara iusticia, circumspectissima semper reddidit ma-²⁰ ximopere commendabiles) degenerantem Billibaldum pirckmerium qui usque adeo maledicendi avidus, quo mordacissimas et eas quidem plurimas in theologos Colonienses (sibi nunquam iniurios) effutiret contumelias (haud animadvertens stultum esse in principio effluere, in ipsa autem historia succingi) proemiale maledictis plenam congeffit epistolam, que tractatum pre verborum pluralitate²⁵ ferme adequat, cui tam impudens os est, ut causis se ingerat theologicis, immo legem theologis prefigat, cuius certe theologicam peritiam nemo institutum magno precio mercaretur, Et proinde nimis frivole (ut verum fateamur) gigantomachiam inermis pusillusque intravit. Hec vero isti fecerunt, nos autem tacuimus (quanquam ad similia loqui potuissemus) in silentio et spe (quam³⁰ super divine cause fortitudine et optima iusticia concepimus) manentes avidissime in ea fidei causa adversus impium Capnionis libellum diffinitivam sententiam. Verum longioris more pertesi (nimirum qui triennio iusticiam instantissime preestolando petivimus) Romanam linquentes urbem, posteaquam pedem³⁵ Coloniam intulissemus, paucis dehinc diebus quendam offendimus libellum Colonię impressum, ac ante oculos nostros et coram editum, qui plane, si in nos dumtaxat deserviret, aut nobis solum iniurius esset, labia certe nostra non aperuisset. At quoniam deprehendimus per os eius diabolum intolerabiles cuius sincero christiano sibilare blasphemias, citraque omnem doctrinam, quosdam viros loquaces in eo dilutum porrexisse capnionisticas sordes, qui certo certius⁴⁰ (quando parturiunt montes, nascitur autem ridiculus mus) dedecori magis quam ornamento sibi fuere, cerneretque eos in subversionem garrire veritatis catholice, ac perinde in omnimoda cause christi denigrationem (quam in sequenti opere digeremus) in libertatem prorupimus filiorum dei compertum habentes fidei nostre neminem non modo non damnari, immo ecclesie caput quemadmo-⁴⁵ dum et reliqua membra, sive reges sive principes sint, fidei iugo subiectos esse oportere, scientesque quoniam oportet plus obedire deo quam hominibus, neque

²⁵ epist.] Cf. Hutt. opp. I. n. LXIII. p. 151. ⁴⁰ prexisse 1. ⁸⁹ quoniam] qm 1. et sic in sqq.

iustum esse in conspectu dei homines potius audire quam deum, iudicavimus
 verbum dei non esse alligatum. Cumque eternum v^e scriptura eis comminetur
 qui tacent a reprehensione aut repressione, eorum p^resertim qu^e in dei aut
 fidei vergunt iniuriam, visum est nobis quominus loquamur neminem deinceps
 5 hominem, quantuscunque etiam sit, quem liquet nequaquam debere (dum-
 modo deum et plagam pertinescat Ozi^e regis) prohibitum ire ausum, cum per
 divinum tum naturale ius loqui pro deo et veritate nobis liceat. Liceat di-
 cam, immo oporteat, ne fidei custodiam quodam p^revericationis silentio dese-
 ruisse videamur. Siquidem huiusce (in quem loquemur) ventosi libelli constato-
 10 ribus non satis erat (et si luserint operam) Capnionis errores (quorum nullum
 constabit excusatum) saltem palliare, neque eis sufficiebat Capnionem vetus
 testamentum aut bibliam temerasse, nimirum quando scripsit thal mudicos libros
 christo perhibere testimonium ita bene ut biblia, proindeque christum non bi-
 bliam sed libros thal mudicos in sui citavisse testimonium, ob idipsum deinde chri-
 15 stum diligentem illarum perscrutationem scripturarum nobis cum mandasse tum
 p^rcepisse. Hec Capnionis ac assertio, ubi sane p^rter id quod nefarie in sa- aij^b
 cram bibliam blasphemavit, etiam in Romanam sedem calumniam struxit gravissim-
 am, quando ex parte una maledicti in suis annalibus lectitant iudei, apostoli-
 cam sedem sub diversis summis pontificibus et condemnasse et libros Thal mudicos
 20 excussisse, Ex parte autem altera, dum oculos Capnionis almanico adiiciunt
 libro, palam prospiciunt ipsum almanice scribentem, christum huiusmodi libro-
 rum in suo sacro evangelio vetuisse concremationem, quin potius et insuper salva-
 torem iesum p^rcepisse, et id nobis quoque christianis, tam disputare quam sui
 adventus ex eis libris desumere attestationes. Quam certe si unicam in Ro-
 25 manam sedem complecteretur tam vehementem calumniam (taceo quod hereses
 contineat complures) liber eius et terre intolerabilis ac luce esset indignus, ut-
 pote p^r se ferens in primis apostolicam sedem, dehinc et quendam christianis-
 simum sanctumque francorum regem Thal mud comburendo christi evangelicum
 infregisse p^rceptum. Quo haud dubie fit ut nequam iudei sibi videre videan-
 30 tur merito sedem apostolicam arguere de cruentissima iniquissimaque cum vio-
 lentia tum oppressione nequissima, utpote qu^e contra christi (quem pro deo
 colit) apertum et evangelicum p^rceptum eis violenter abstulit ablatusque thal-
 mudicos libros citra omnem, immo contra iusticiam evangelicam et christianam,
 contraque christi mentem ac p^rceptum nequiter combussit. Quis etenim infi-
 35 cias ire posset, luce clarius hec Capnionis assequi, immo palam continere dicta?
 proinde et iudei hunc porcum marinum eis gratissimum in eodem almanice
 conscripto libello indubie venantur comprehenduntque. Quo quid iudeis dul-
 cius, sedi vero apostolic^e ac christianitati ignominiosius Capnion canere potuis-
 set? Hoc inquam errore, hac pessima heresi minime satiatius nominalis hic
 40 Capnionis propugnator (re autem ipsa ut constabit capniomastix) inter alios
 periculosissimum hunc adiecit errorem (quem nemo equi bonique facere potest)
 totum pessundantem novum testamentum, maximopere tum sacris evangelis tum
 apostolorum scriptis, immo spirituisancto intolerabiliter detrahentem, perinde
 ac si spiritussanctus p^recipuum inter credenda, interque ad salutem necessa-
 45 ria primum, per sanctos dei homines (qui eo inspirante in nova potissimum
 locuti sunt lege) non satis expressisset. Ait namque heu temerario ore (in hoc
 resuscitasse visus luem illam Arrianam) in novo testamento tam insufficienter
 quam inevidenter expressum esse, quod Iesus Mari^e superbenedict^e fili^{us}, sit
 verus deus. O dei salvatoris nostri iniuriam, immo blasphemiam maximam, et
 50 toti intolerabilem christianitati, de eius finibus procul eliminandam. O vos p^r

ceteris sacro inuncti chrismate principes christianissimi, et id quatenus pugiles fidei estis antesignani, usque quo talia deo vestro iniuriosissima tolerabitis? Quousque tandem gladium a sanguine prohibebitis? Numquid equo feretis animo, ut redemptori ac domino vestro quis nomen ipsius dubium aut vacillans reddat, quod pater ab æterno sibi dedit, quod est deus in sæcula benedictum, qui vobis in minimo derogantem equo animo non ferretis? Memores estote, quoniam non propter vos, sed ut memores sitis nominis domini vestri, constituti estis principes super omnem terram, in cuius manus incidere horribilissimum est, cuius
a iij. tamen iudicium effugiet nemo, sive papa sive imperator. Complexus autem est hunc pestilentem errorem dictus capniomasticæ in subiectis verbis, 'Neque 10 tamen (inquiens) ex novo (subaudi testamento) sic aperte probari potest (intellige christi divinitas) quin oppositum consequentis possit intelligi stare cum antecedente. Multi enim confitentes christum Iesum nazarenum esse verum messiam, et evangelio præbentes fidem non credebant ipsum esse deum, sed hominem purum'. Hæc ille, Asserens insuper plurima, et illa quidem præcla- 15 rissima de messie divinitate, de matris perpetua virginitate, personarum illidem trinitate. Ex quibus licet protervæ et duræ (uti semper exiltiter) cervicis iudeos convincere possumus facillime. Hæc ille. In quibus quid quæso olfacitis, o christianitatis principes, nisi christianum quemcunque ex evangeliiis, immo ex tota scriptura novi testamenti nullatenus constringi, ut Iesum chri- 20 stum deum esse cogatur fateri. Et præterea Thalmudicos libros non modo (ut Capnion pessime astruxit) vetus adæquare testamentum in perhibendo Christo testimonium, verum etiam et antecellere novum. Proinde protendunt ac innuunt nos christianos per legem fidei et gratiæ magis ieiune, et longe minus de mysteriis semper ad salutem necessariis esse instructos aut illuminatos his 25 qui sub pedagogo, sub nube, in umbra, in cecitate ambularunt. O dolendam Iesu christi, spiritussancti, legis gratiæ ac christianitatis iniuriam, quæ illi non tribuit nomen dei benedictum, istum arguit de minus sufficiente christianitatis provisione, quod hæc non satis expresserit, illa non satis habeat credenda, in primis necessaria, quæ utique nullibi quam in perfectissima lege 30 gratiæ sufficientissime tradi ac explicari debuere. Deficeret nos dies si explicatum iremus quæ hunc pestiferum assequuntur errorem pessima inconvenientia. Quæ cum reliquis sacræ scripturæ temerationibus, et proinde in deum nostrum et fidem iniuriis, ne longius consileremus nos potissimum coegere. ¶ Tametsi etiam magnopere nos permoverit id quod idem iniquus libellus in causæ nostræ 35 (quam pro solo deo assumpsimus) vergat omnimodam oppressionem, quippe quando in hæc (veritati et nobis intolerabilia) præfator in epistola præmissa tonat verba, ipsum (inquiens) Reuchlin a calumniis adversariorum ex ipsiusmet dictis ac scriptis aperte liberavi, tendicula ipsorum rupi, decipulas fregi; astutiæ dolique sunt, quæcunque contra ipsum moliuntur, quos iam (certe novi) 40 tale duellum, eiusmodique prælium inisse penitet, verum ab inceptis præ pudore desistere nequeunt. Hæc ibi. Nonne o iustissimi veri ac equi censores huiusmodi ignominiosissimæ christi causæ et bonis viris illatæ contumeliæ, a latere nostro, in sinu nostro, ante oculos nostros coram editæ in mundum, responsionem veridicam (quæ falsitatem reformaret) violenter extorquebant? 45 Quis nam foret deinceps fidem causæ christi et ipsorum ac eos pro veritate animosos viros habiturus Colonienses theologos, quando adversus tot ac tantas causæ et sui derogationes, et has in prospectu suo ab his editas, qui falsitatibus per ampullosos titulos auctoritatem asferre gestiunt, contra mutire non audere viderentur? Per naturale itaque ius ac divinum oportebat palam facere, 50

hunc dicacem hominem (quisquis fuerit qui sub nomine Nazareni tegmine se ob-
 texit) veritati catholice fidei | cause nostre et nobis fuisse iniurium, Capnionis-^{aiij}
 que dicta minime examurcasce, nequaquam expurgasse a sordibus, certe qui
 brumales erratus vix glomis (ut aiunt) aut caligis in hyeme cooperuit, immo
 5 cimmeriis involvit tenebris. Par omnino erat ostendere hunc falsitatum con-
 fletorem nec unum quidem e nostris (que in errata construximus Capnionistica)
 argumentis enodavisse, at novis revera ipsum irretivisse laqueis. Persuadebat
 et naturalis equitas, quo ostensum iremus, quomodo nullas meditati fuerimus
 insidias, sed eam molitos nos fuisse adversum Capnionis errores arcem, quam
 10 iste pre'tensus propugnator, nec plane glomerata eius cohors tota, immo nec
 mundus universus infringere poterit, ut reliquos faciamus illos inermes pigmeos,
 qui in solius infime artis dicacitate, et maledicendi copia confidunt. Quantum
 autem super inito nos penituerit duello pre'lione pro christo contra ei iniurias
 assumpto falsitates, Sanctitas ac maiestas vestre optime norunt, quinimmo
 15 et veracissime consciunt gloriosissimi francie ac hispaniarum reges, Novit id-
 ipsum illustrissimus princeps Joachim Brandeburgensis elector sacri imperii,
 cuius laudes qui satis consequi possit est nemo, ob id in primis quod in fide
 et pro christi fide integerrimus zelozissimusque sit, quibus cunctis sepius in-
 stantissime totis precordiis ob sanguinem christi supplicavimus (quemadmodum
 20 et nunc supplicamus) non sane pro favore, non pro cause suppressione (id
 quod ipsi fecere) sed iustam et equissimam, que pro veritatis ac fidei ac Iesu
 christi sit honore, rigorosam atque exactissimam sententiam. Noverat longe
 melius hic Capnionis onerosus consolator, quantum dum hec litteris committe-
 bat, sermonibus detraheret veritatis, quando optime habuit compertum (dum-
 25 modo rerum Reuchlin sciolus est) quo pacto nobis oblatam, ex nobis petitam,
 respuerimus litis compositionem, generosam litis pendentiam (heus nimis diutur-
 nam) pre'elicientes, gnaviter callentes, non esse bonorum christianorum inire
 cum falsitatibus, christo et christianitati iniuriis, pacem, neque posse fieri
 Christo ad Belial, aut luci ad tenebras conventionem. Ex quibus omnibus ita
 30 ut pre'fati sumus se habentibus liquido clarescit, quam nugaciter, quam deni-
 que vanissime inanibus extollant speciebus dicti libelli pre'fatores, dum Reuchlin
 indubitatum repromittere non verentur triumphum, ob trinos e celo in eius
 defensionem demissos heroes, qui nil utique sibi contulerunt, potius autem
 subvertentes amicum erratis eius errores superaddidere. id quod veridice osten-
 35 suri sumus. Eapropter eos e celo demissos non esse palam constat. hinc
 unde venerint, quisve eos miserit, ipsi viderint. ¶ Verumtamen de hisce he-
 roibus operosius parumper ut sermonem faciamus, res nostra efflagitat. No-
 vissimus nanque quem recensent heroem, pluries Rhomę cum propense roga-
 tus, tum instanter requisitus pro communicandis his que pro Capnione coegis-
 40 set, et hoc sive per scripta, sive per vivum sermonem, abnuvit ille prorsus,
 asserens se nonnulla quidem collegisse, sed ocus collecta tradidisse igni. Quis
 itaque non viderit quantum victorie huius herois arma Capnioni promittant,
 que ignis devoravit? Quod si | adhuc illa aut alia huius herois sint patrocina,^{aiiij}
 in lucem prodeant atque edantur: videbitur nobis non deesse, quod pro deo et
 45 veritate loquamur. quod si hic heros sit vir ille qui facturam fecit, cui ini-
 tium nascitur 'rogasti me mi Stephane etc.' sciant quoniam satis accepit re-
 sponsi, quod in hanc usque horam romę apud reverendissimos dominos Cardi-

⁴⁵ facturam etc.] i. e. Defensionem Reuchlini quę est in libello quem descripsi
 Indic. bibliogr. Hutten. n. XIII. 3. 4. 5.

nales citra replicam perdurat. Medius deinceps ex heroibus illis crebro a nobis Romę percepit nostrum agonisma aut certamen initum nequaquam fuisse ob aut adversum Thalmudicos libros, sed contra ipsorum hereticalem defensionem, auctore Reuchlino almanice et congestam et editam, adicientes non minus huiusmodi pugnam nos aggressuros in alterum quempiam, qui sanctissimi mos divi Augustini libros adeo heretice ut Capnion perfidie libros iudaice defensatum ire attentavisset. Qui quidem heros nec verbo uno obtendit, unde non videmus qua ratione de hoc viro triumphum sibi polliceantur. De primo autem heroe ab eis (quemadmodum ex romana curia certiores facti sumus) conficto quem virum existentem obscurum aut ad minus ex obscurorum grege, 10 candida veste, et nomine lucidissimi amiciere viri, in presentiarum non multa facituri sumus verba, nimirum cui palam in processu ostendemus, quo pacto vinctum durissime laquearit capnionem, et id ex ipsiusmet dictis et scriptis, quomodo denique tendicula ipsius contra veritatem fragilia, decipulas, fraudulentias pro Capnione apparenter tensa diruperimus, detexerimusque, qualiter 15 insuper vafricie astucie dolique sunt, quęcunque eiusce libelli confabulatores prefatoresque contra veritatem et nos moluntur, facturi reipsa quod ipsi se fecisse falso gloriantur. quo fiet ut procul dubio penitebit bellum aut prelium pro Capnione iniisse, dum se videbunt luisse operam, et amico se fuisse onerosos. Hinc veraciter constabit quam immeritissime ab his prefatoribus per 20 hos heroes triumphus Capnioni repromittatur, quorum primus Capnioni confabulando, dum in calce sermonis nos calumniatores malicia excecatos, et inter persequendum id genus multa nobis iniuriosissima impingit, ea quę nemo vir bonus hactenus nobis tribuit, heroici viri munus se egisse non ostendit.

¶ Quid autem nam cause sit quamobrem dicti prefatores cum reliquis de illa 25 cohorte, theologorum ac philosophorum osoribus, usque adeo cum suo primicerio antesignano Capnione gloriosum illud ac victoriosum pugne instrumentum, nobilissimos stringentes theologorum execrentur syllogismos, veluti rem circa divina vehementer noxiam, alibi quando per ocium licebit, rationem reddemus diffusio- 30 rem. In presentiarum nosse sat est, edentulos dentibus invidere vescentium, Et Saulis arma David importabilia esse, puellisque odire castigatricem virgellam, difficillimumque homini esse verarum doctrinarum experti, qui nil preter fabulas novit, de moribus autem aut conscientie rebus nec unam sapit propositionem, verbum reddere pro verbo, et ad punctum loqui. id quod preclari

a iij^b efflagitant syllogismi, qui hominem expetunt solidissime in bonis doctrinis fun- 35 datum. Tametsi autem rumpantur ilia Codro, periculosi in fidem ac sanam doctrinam errores vagabundeque ac futes inanium hominum allucinationes terenti theologorum syllogistice lime velint nolint subdentur, quantumcunque theologis, quantumcunque detrahant syllogismis. ¶ Et ne modum excedamus, diudicetis tandem, o vos principes summi, iudices equissimi, nos loqui ne coe- 40 gerint illa, et ipsa quidem si sola essent cruentissima metra in calce libelli in quem acturi sumus adiecta, per hominem cuius illustrem prosapiam, cuius generosos progenitores nemo satis laudibus efferre potest, quorum utinam se morum assecram preberet: tum certe non tam crudeliter in theologos grassaretur Colonienses, suis parentibus et sibi magis merito venerandos, e quibus virum 45 (ut ipsemet inficias ire non audet) angelo similem paucis elapsis annis habuit fidelissimum magistrum. Qui (ut iuvenes inexpti ac temerarii assolent) ex

42 hominem] Comitum Nuenarium.

tempore et subito calore (ut ipse testatur) in hos tum mordaces, tum iniuriosissimos prorupit (inter alios) versus

Impia livoris ne fundere lingua venenum

Audeat, et posthac obstrepuisse bonis.

5 *Hec ille.* O versus iniquissimos, o temeritatem maximam, quæ linguam non nisi sacræ scripturæ oracula tutantem ac personantem, pro solius Iesu Christi et fidei honore, non horrent dicere linguam iniquam, et livoris fundere venenum. O dicacitas impudentissima, quid nam est quod temerarie non audeas? Nonne hominem ingenuum et antehac innocentissimo præditum ingenio omnino inver-
10 tisti? usque adeo ut modestiæ illustris sanguinis immemor, ex tempore, ex subito calore (cui furia proxima est) in campum contra amicos, magistros suos vicinos procedat. et id certe in materia quam nec didicit, immo nec unquam gustavit, (Esto Billibaldus eum citra studium et doctrinam ac proinde ex nihilo creaverit in Almanie Theologum præcipuum) de cuius similibus rectissime Apo-
15 stolus videtur dixisse 'Aberrantes conversi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquantur, neque de quibus affirmant'. *Hec ibi.* Unde nimis nihilipendit doctores Colonienses Theologos, quando insuper eos de pulicino aut leporino timore in eisdem versibus notavit portendens eos deinceps loqui non audere, proinde ac si territi sint, dum

20 *Pigmeus parvus currit bellator in armis.*

In quorum utique estimatione versifex iste, immo totus grex obscurorum aut
dicacium hominum cohors putatur pigmeorum pede non altior uno. Hinc (quod apud Plutarchum est) versifex iste Catonem arguit de turpitudine quæstus, et Herculem de timiditate. Scimus namque omnes in hoc pugne genere milites im-
25 belles inermesque, qui merito a campo abstinuissent domique delituissent. *Hec et alia supradicta in oculis nostris fiunt, et nos reclamabimus nunquam?* quo tandem inertium hominum temeritas adversus veritatem et bonos viros omnino prævaleat? Nonne in sacris scriptum est litteris 'propter multitudinem calu-
30 mniantium clamabunt'? Nonne perfecta scientia eis probandum erat, quod verba ipsorum contra veritatem disputantium plurimam habeant vanitatem? Nonne debemus velle et esse et apparere iusti? Numquid deo concedente pacem nobis loquentibus quis est qui condemnet? Hinc demum beatitudini vestræ maiestatique imperiali hoc opus pro christo editum, hunc laborem pro veritate assumptum (et si provocati et coacti nimis) dedicamus, atque offerimus, ipsum vestræ de-
35 fensionis ac protectioni (quorum interest veritatem defensare) committentes, humili spiritu sacrosanctæ apostolicæ sedis submittimus correctioni. Precamurque ante pedes summi pontificis, ac divi Imperatoris prostrati, per viscera iesu, ob amorem fidei, ad tollenda plurima scandala, immo ad vilipensionem sedis apostolicæ vitandam, quæ de tam longa nascuntur iusticiæ dilatione, nimirum causa
40 in quartum usque Annum apud iusticiæ fontem (ubi in primis fidei negocia expediri deberent) pendente, per equam, per iustam, per rigorosamque diffinitivam sententiam litem hanc dirimatis, præveniendò innumera quæ secutura sunt scandala, hac causa pendente indecisa. Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo, filii hominum perpetrant mala Et nisi pe-
45 stilente flagellato, stulti sapientes non erunt. Interim haud dubium dicaces ho-

¹⁶ affirmavit. 1. Cf. Pauli I. ad Tim. I, 6. ²⁰ parvis Iuv. sat. XIII. 168. ²² Iuv. l. c. 172. sq. 'Quamquam eadem assidue spectentur prælia, ridet Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno'.

mines pro Capnione in veritatis derogationem velitabuntur, et nos, donec hali-
tus est in nobis, et spiritus dei in naribus nostris, loquemur contra iniquita-
tem. Et quamquam torqueant ora, trahant capillos, applaudant pedem, fidem
ecclesie apertissime confitebimur, tuebimurque pro nostra virili. Sunt etenim
nobis et alię machine, iamiam in bellum paratę Romę exhibite editiones binę,⁵
quę cuncta Capnionis propugnacula, sive defensiones, sive dicantur declarationes,
funditus evertant. ubi præsertim in editione prima subvertimus frivolum tergi-
versationem ipsius in liminari pagina, facie secunda, ocularis Speculi positam,
in qua falso effingit se condemnasse libros Thalmudicos ad ignem ob in Chri-
stum blasphemias, cuius contrarium haud dubie per decursum sui effecit con-
siliū. Ratione itaque complectamini, o Iudices mundi, deo autem rationem et
ipsi reddituri, velut subiecti, quoniam iniusticia (et proinde quoque iusticie iniusta
dilatio) mortis est acquisitio. Quoniam autem in perpetuis delectamini sedibus,
diligite sapientiam, et facile iusticiam, ut in perpetuum regnetis.

¶ Informatio ad lectorem super huius operis libro primo.

15

Contueberis hic, quisquis es, amande ac benivole lector, rem ante hac
forsan nuspiam, sicut et nunquam, aut certe raro visam, ubi duobus vel potius
uno sub nominibus duorum Georgii Benigni, ac Ioannis Reuchlin, confabu-
lante nominibus, Tertius re et nomine Theologus accedens servatis eorum ad
iota usque verbis, quibus non nisi sibiinvicem ipsi duo colloquuntur, aut utrin-
que idem sibimet respondet, utrimque retegil tum falsitates, tum fumosas pal-
liationes. Minime attamen theologo illi cum reverendissimo Nazareno archiepi-
scopo (si forte et huic Georgius Benignus sit nomen) quęvis est concertatio, ni-
mirum quando idem reverendissimus archiepiscopus huius fetus nullatenus se
(15^b) faletur parentem, id quod a quodam utique fide dignissimo prelato e | Romana²⁵
urbe litteris agente indubitata accepimus fide. In quam sane fidem et ob id
facile pelliciti sumus, non ignorantes libellum tam nequam tamque mordacem,
denique et tantopere optimis iniurium viris, eiusce dignissimi presulis moribus
mansuetissimis modestissimisque haudquaquam respondere. Proinde nec ipsius
esse facturam (quę agenti proportionatur) facile credendum erat. Hinc suspi-
cari licet illi reverendissimo obtigisse presuli quod Ruffinus in Pamphilum mar-
tyrem divo teste Hieronymo molitus perhibetur Et
certe, si hæc tam impia, tamque fraudulentę prestigie eo ævo (quod dum nostro
tempori confertur beatum videri posset) obtigerint, his sanctitate pollentibus viris,
quid mirum, mi candide lector, si hisce diebus a viris cum obscuris, tum ce-
cis, in quos feces sæculorum, quinimo malitię et sordes omnium ab initio ne-
quam confluisse videntur, adsimilia audeant facitientque. Quorum utique in-
christianę nequitię tenebrarumque opera iam toti innotuerunt mundo, usque adeo,
ut Sanctissimus ac pontifex maximus velut labem pestiferam ac nefandum sce-
lus, quod hæresim sapit, eorum damnet facturam, eos autem nominet iniqui-
tatis filios, a quorum oculis dei ac hominum timor abcessit, homines quoque
improba ac damnabili et temeraria loquacitate, ac scandalose garrulitatis, qui
spure petulantur convertunt ad scurrilia ipsa etiam sacra eloquia, quę pluri-
bus verbis breve prosequitur Apostolicum. Quid inquam iniquitati hi iniquitatis
filii defieri paterentur? Hinc primum suis confictis nescio quibus nominibus, quo⁴⁵
dignissimam Parisiensem theologicam confunderent facultatem, processum quen-

² loqmur 1. ⁴⁶ processum] supra p. 318...322. exhibitum.

dam commenticium, plenum irrisionibus pariter et iniuriis, veluti iuridicum confingere, super et contra determinationem iustissimam Parisius in causa fidei adversus Ioannem Reuchlin factam, magna utique gravitate maximeque deliberatione processum illum per impressos libellos in vulgum edentes, quo tam celeberrimi ac pro fide Christi zelosi viri, ac eorum equa sententia amplius irrideretur. Et quoniam pestilentes non statim flagellati fuere, stultiores facti (a 6) sunt, et dum neminem sentirent obstrepentem, ausum ceperunt, ac sub titulo (quorum indubie rem habent) obscurorum virorum, ante et post, imo contra apostolicas prohibitiones censurasque complures edidit epistolarum libros, quo pro suis, tum maledicentia consueta, tum temeritate, viros quosque optimos impune infamare possent. Admiratio autem nos teneret pergrandis, quidnam esset, quamobrem nonnulli magni qui docti et prelati dicuntur, etiam Romę constituti, his neniis aut ineptiis se oblectando aures suaviter accomodarent, nisi per apostolum hec cene nostra, et ea quam infelicissima tempora, moresque perditissimos huius ævi, spectassemus presagiata, cum dicit 'Erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus. Et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur'. Pertimescant hi ne in eis impleatur quod sacre continent litterę, Se abominabiles factos, sicut abominabilia sunt quę dilexere. ¶.....

20

Generoso et vere nobili viro,
domino Hermanno Comiti de Nuenar,
Canonico Coloniensi,
Ioannes Reuchlin .LL. doctor,
.S. D.

25 Iterum rabidus canis venenum suum evomuit, generose Comes, iterum draco ille formatus ad illudendum nobis, tartareas flammās efflavit, et Cerberus sua guttura pandit. De quo multis annis in publica defensione mea vaticinatus sum, quod non ante silebit, et non ante datur requiem cum pace subire,

30

Auricomos quam quum decerpserit arbore fœtus.

Aureus ille ramus offerendus Cerbero est, Aurum Iudaicum, quod per iniurias extorquere præsumpserat, e manibus suis erepsit, evasit, effugit. Nemo suis et suorum consiliis obsequutus est; quod ego consului, amplexantur summa capita. Hoc est quod illi dolet, hoc in rabiem vertit hominem, si modo est 35 homo, ac non magis monstrum hominis, cui satis non fuit adversum nos plus centies esse mentitum, etiam millies oportuit. Quin haud sydera sunt munda in conspectu eius, omnia fœdat, debacchatur in omnes bonos, quicumque sua non laudant, aut qui non eius sequuntur vitia. Et ut omnia binis verbis complectar, levitatem et infamiam. Quid enim in re manifesta tot et tantis

²⁰ Prima est hæc epistola libelli cui inscribitur 'Epistolæ trium illustrium virorum ad Hermannum Comitem Nuenarium', e quo etiam desumpta est Nuenarii epistola, quam supra p. 327...329. pro præfatione exhibuimus. ³⁰ quum] qui Verg. Aen. VI. 141.